

e-obrađa knjige i
kolorizacija fotografije

BISTROOKI
www.balasevic.in.rs

ĐULIĆI UVEOCI

Dr. J. Jovanović Smaj

Jovan Jovanović Zmaj

ĐULIĆI UVEOCI

e-obrada knjige i kolorizacija fotografije:

BISTROOKI

www.balasevic.in.rs

I

Sve što dalje vreme hiti,
Sve se većma prošlost gri,
Sve se većma moji mrtvi
Meni čine neumrli.

Sve ih veća svetlost hvata,
I rajske ih zrake ljube;
Nestaje im senke s lica
S oblika se crte gube.

Sve što dublje u njih gledim,
Primajuć' im svetlost u se,
Sve to većma, sve to jače,
Duše njine slivaju se.

Mahom dođe mom pogledu,

Pa ne mogu razaznati
Koje li je moja ljuba,
Koje li je moja mati!

Tražim sliku oca svoga, —
Jest, ona je, — al' je nova —
Propletena j' slikom mojih
Prijatelja i drugova.

Tražim lica svoje dece,
Što su rano u grob pala, —
Spojila se, — a kroza njih
Smeši s' sestra moja mala.

Kliknem: Oče, majko, ljubo,
Druzi, deco, sejo moja!
I suze se moje suše
Na svetlosti toga spoja.

Kroz smrt samo valja proći,
Pa ću s' i ja s njima sliti,
Ako l' tamo nema ništa?!
— I tad ćemo jedno biti.

*

Evo venca tužna cveća,
Koj' sam tebi počô viti,
A venac se šire spleo
Sve vas može zagrliti!

Ne mogu ga u vis bacit' —
Pa nek stoji iza svega
Međ Srbima kao spomen
Mog života i vašega.

II

Bolna leži, a nas vara nada:
Ozdraviće, ozdraviće mlada!
Naša nada, — sen praznoga sena —
Posedasmo pored odra njena.
Mi i senu verujemo slepo.

— Ona moli:

„Pričaj mi što lepo!“

Gladeć' kosu sa čela joj vrela,
Smišljam šta bi rado čuti htela.
Što j' najlepše rado bih joj nizô:
Vidiš, dušo, proleće je blizo. —

A njoj svanu:

„Proleće je blizo.“

Nebo će se zablistati blistom,
Gora će se zaodenuť listom,
Sunce sinuť kako nije davno, —

Odazva se:

„Oh, sunašce slavno!“

Oživiće u lugu slavuji,
Sva će gora pesmom da zabruji.

Ona šapnu:

„Oh, mili slavuji!“

Dić' ćemo se fruškogorskom raju,
Ići ćemo sve u zagrljaju,
Plandovati po onom bukviku.

Ona reče:

„Ti ćeš nosit' Smiljku!“

Gledaćemo lišće i drveće,

Bratićemo jagode i cveće,
Diveći se planinskome miru,
Stićićemo belom manastiru;
Pa u hramu, gde su rajski zraci,
Molićemo s' Bogu —
„I Božijoj majci.“

Znaš u hladu, ispod one grane,
Bistri izvor, gde smo bili lane,
Kažu da je iz velinih dvora,
Od njegov bolnik ozdraviti mora.
„Ozdraviti mora...“

Otkud vidiš na sve četir' strane
Daljna mesta, njive i poljane;
Levo Dunav, Banat, Bačka mila,
Avala se desno zaplavila,
A podalje ti brežuljci sivi,

To je Bosna — i tu Srbin živi.

„Je li, — Srbin živi...“

To je rekla, pa je zadrhtala;

Oči svela, pa mirno zaspala.

— Gledamo je, šta li, Bože, sanja,

Umorena od tog putovanja.

Mi stojimo, — mira joj čuvari —

Gledeć' lice kako joj se žari, —

A tom žaru dopiruju hlada

Uzdisaji našeg praznog nada.

III

Juče čarah proleće i cveće,
Da se po njem' šeće;
Budih gore, da zelen prihvate,
I slavuje da se pesme late;
Pričah izvor iz vilinih dvora,
Od kog bolnik ozdraviti mora;
Nadolevah crnih misli tamu;
Klečah nadom u božijem hramu;
Zvah prirodu, koja jošte drema,
A danaske, — svega toga nema.
Gledam tamo, — pa opet ovamo,
Nigde ništa, — jedno sunce samo,
Jedno sunce, i to će da zađe,
— Da mi nikad više ne izađe...

IV

Pođem, klecnem, idem, zastajavam,

Šetalicu satu zadržavam;

Jurim, bežim, kâ očajnik kleti:

Zborim reči, reči bez pameti:

„Ne sme nam umreti!“

Vičem Bogu: Ona je još mlada!

Vičem pravdi: Ona se još nada!

Andelima: Vi joj srca znate!

Vičem zemlji: Ona nije za te!

Niotkuda nema mi odjeka, —

Vičem sebi: Zar joj nemaš leka!...

Idem, stanem, kâ očajnik kleti,

Opet zborim reči bez pameti:

„Ne sme nam umreti!“

Idem, stanem, pa mi klone glava
Nad kolevkom, gde nam čedo spava.
Čedo s' budi, pa me gleda nemo;
Gledamo se, pa se zaplačemo;
Pa i njemu, kâ očajnik kleti,
Zborim reči, reči bez pameti:
„Ne sme nam umreti!“

V

Nit hoće vode, nit hoće leka.

— Ipak bih rekô, da nešto čeka.

Ponude nose majka i seja,

— Ona s' nasmeja.

Bi li da vidiš proletno cveće?

— Pa ni to neće.

Da šta mi hoćeš, patnice moja?

— Hoću da bude Božija volja...“

VI

Mišljasmu da će dugo da traje.

— Uđi-de majko, — izdahnula je!

I kraj je bolu, i kraj je mucu;

Izdahnula je na levoj mi ruci.

Svetinja grozna tog smrtnog časa

Pade nam na dušu, pade nam na grudi,

I niko nema ni reči, ni glasa,

Niko s' ne usudi

Dotaknut se krila tog sna, il' jave,

Zatalasat' vazduh oko mrtve glave.

Stajasmu nemi kod mrtvacu blizu, —

Bolovi naši onesvesnuli su;

Obamrlo srce, pretrnuli vaji,

Sledile se suze, smrзли uzdisaji.

Pitanje jedno drhta nam na usti,

A ni to ne sme niko da izusti,
Ove dve-tri reči, pune večna jada:
„Šta ćemo sada?..“

VII

Sunce s' rodi, pa zaviri
U ponore mojih grudi;
Užasne se, pa me mane,
Pođe dalje putem svojim.
Ja ostanem s jadom mojim
U užasno vel'kom svetu
Sam;
Sunce s' diže, spušta, zađe, —
To se zove dan.

Sve se tiša, sve se miri,
— Svet je kanda sad još širi —
A beskrajnost u crnini
Želi negde da odane,
Pa na moju dušu pane,
Tu preblede, kao da je

Crna rani moć,
Gledi na me, ostavlja me, —
To se zove noć.

VIII

Mrtvo nebo, mrtva zemlja,

Ne miču se magle sive;

Mrtvi dani, mrtve noći,

— Samo boli jošte žive.

Tone, pada mrtva nada

U naručje mrtvom Bogu,

Izumrlo što je moglo,

Samo boli još ne mogu.

Navikla se suza oku,

Izdahnuti tu je rada;

Al' se s mrtva oka vraća,

Pa na mrtvo srce pada.

Mrtvo srce suza budi,

Padajući na nj sa visa,
Iz njeg' niču ove pesme,
Mrtvo cveće bez mirisa.

IX

Kad sam bio na tvom grobu
Zamirisa mir bosiljka,
A meni se priču glasak:
„Šta mi radi moja Smiljka?“

Tvoja Smiljka, sirotanka,
Još ne može nogom stati,
A otac je zborit' uči —
Prva reč joj biće: Mati!

Kad uzmogne nogom stati,
Kad nauči mater zvati,
Dovešću je grobu tvome,
Tu nek kaže: Mati, mati!

Oh, kako će na te glase

Crna guja jada moga

Upiti se, stegnuti se

Oko srca ranjenoga!

Pa će možda smrtnim stegom

Razdrobiti svu tegotu, —

Viš, kako su lepi nadi,

Što me drže u životu!

X

Zar ja ljubit' više ne smem?

Zar se meni samo krati

Svoju dragu dragom zvati,

Uzdahnuti, osećati!?

Ko mi može ljubav ubit',

Ma da j' srce raskidano!

— Ja te ljubim, čedo moje,

Čedo moje, zakopano!

Ja ne umem želje kriti,

Ta želje nam život čine;

Ja još živim, a ko živi,

Taj za rajem svojim gine.

I ja ginem srcem živim,

I ja ginem neprestano —

Ja za tobom ginem zlato,

Zlato moje — zakopano!

Svakom sjaje jedna zvezda

Kroz tamninu gorkih jada,

Svakog teši ova zvezda —

A zar za me nema nada!?

Zar ti nisi uvek bila

Melem cveće mojih rana,

Zar mi nisi i sad nada,

Nado moja — zakopana!

Kad su bili časi zlatni,

Kad vremena behu srećna,

Ja sam imô mnogo vere,

— Al' zar vera nije večna

Zar je vera što u jadu

Izneveri sirotana!?

— Zar te ne smem svojom zvati,

Vero moja — zakopana?

Ti si mrtva, moj živote,

Otišla si s ovog sveta,

Toj daljini nema mere —

Pa zar i to da nam smeta!

Neka pada nad i vera,

To mi ljubav, ne savlada —

Ja te ljubim, prazna senko,

I bez vere i bez nada!

XI

Bežeć' nekud — dođoh, stigoh

U tišinu gore svete,

Pa dozivah bele vile,

Što ih snivah kao dete.

Začutaše gorske ptice,

Samo drva lišćem tresu,

A taj šapat kâ da veli:

„Ne traži ih, — umrle su!“

XII

Vremenu je, tako s' čini,
Vekovečno večit traj,
Ovom svetu, toj praznini,
Nigde počet, nigde kraj.

Večnost samo?! — E, pa šta je!

E, pa šta je prostor taj!?

Ispuniti kadar ga je

Jedan cigli uzdisaj.

XIII

Kao sveća voštanica,
Kuju je držala
Ruka malaksala,
I gledale oči,
Zanosnom nemoći,
Na samrtnom času,
Na svome ugasu —
Oči magla preli,
Borba grudi smori,
Patnik se isceli
— A sveća još gori...
Gori u tišini,
U pustoši toj, —
Takav mi se čini
Sada život moj.

XIV

Ti si većem bleđa bila,
Al' veselo sa mnom šeta;
Ti si većem bila bolna —
... Ja se sećam jednog cveta.

Ja se sećam jednog cveta,
Koji sam ti onda dao,
— Baš bejasmô kod Dunava —
Ti zadržta, — cvetak pao.

Na vodi se još okrenô,
Kô da veli: S bogom, rode!
P'onda ode, p'onda ode
Putem vala, strujom vode.

Izgubi se tako brzo,

Odnese ga voda mutna;
Iz tvog oka suza kanu,
Kao neka tužna slutnja.

Brzo ode cvet za cvetom,
— Ona prva suza tvoja
Stvorila je more suza,
U kom tone duša moja.

XV

U grob, u grob spuštaju je.

Život moj, i moje sve.

Strašan je taj crni ambiz, —

Samo u grob u grob ne!

Pa zar ja da prvi bacim

Šaku zemlje na njen les!

Ruka mi se natrag trza, —

Taj običaj kuje bes.

Oh, što nismo sada onde,

Gde je „divlji“ običaj;

Mesto groba kroz lomaču

Jurne plamen, sine sjaj.

Ja bih smelo potpalio

Taj žrtvenik, odar njen,
Da truležu, da gnjiležu
Otmem plen.

XVI

Listaj, goro, listala
Tužnima rad leka!
Blistaj, zoro, blistala
Ovako doveka!

Šapći, luže tihani,
Miri, lipo, miri,
A lahore lagani,
Ti joj miris širi!

Priželjkujte u gori
Slavujići nujni,
Žubori, de, žubori
Potočiću bujni!

Ostaj tako marljiva

I za doček spremna,
Ostaj tako darljiva,
Samoćo melemna.

Leči, teši doveka
Sve bolane grudi,
Koje beže od sveta,
Od veselih ljudi..

XVII

Što me ljudi glede tako
Što me tako prate svude?
Ta pred njima nisam plakô, —
Pa što mi se tako čude?

Ja im nisam pripovedô,
Moje bole, moje jade, —
A lice je moje bledo,
Bledo bilo od vajkade.

Ja pred njima nisam klekô,
Nisam prsa svoja bio;
Ja im nisam ništa rekô,
Ja sam hladna stena bio.

Ha — osmejak taj me seća,
Šta je čudno ovim ljudma —

To je ova kita cveća,
Što j' na mojim vide grudma.

Oh, opros'te strani ljudi,
Oprosti mi, ledno doba,
Evo skidam s mojih grudi
Rosno cveće s — njena groba.

Ja se neću kitit' cvećem,
Već ga kidam na odelke,
U knjigu ga, evo, mećem,
Te đuliće — te uvelke.

XVIII

Prevrćući prašne knjige,
Prašne knjige i hartije,
Nađoh pesmu zabačenu,
Što je niko čitô nije.

Ta je pesma izliv srca,
Izliv duše srećnih dana,
U njojzi je moja sreća,
Ljubav moja opevana.

U njojzi je odziv raja
Na usklrike žića mlada,
Sa najvišeg negda visa,
Sa vrhunca mojih nada.

Ali ko bi danas smeo

Sećati me srećnih dana
— Ne smem ni ja da te čitam,
Pesmo moja nečitana.

Pored mene sveća dršće,
Kâ da b' pesmu čitat' htela,
Ja je dadoh njenom plamu —
Hartija je izgorela.

Hartija je izgorela,
Al' ostaše slova bela,
Pesma moja nečitana
Još se vidi sa pepela.

I ja čitam svoju pesmu,
Odisaje srca vrela,
Čitam cvetak svoje sreće,
Sve to čitam sa pepela.

Oh, zar tako, ljubav sveta

I po smrti jošte traje!

Oh, zar tako pepô čuva

Moje svete osećaje!

Zar je pepô tako veran,

Pa ne pušta milje svoje!

— Aoj pesmo, tugo moja!

Oj, pepele, dobro moje!

XIX

Evo njena maramica,
Evo knjiga draga,
Evo njena podnožnica,
Gle noge joj traga!

Sve ostalo kao neka
Uvreda golema,
Pak mi više: Tu smo, tu smo —
Al' nje nema, nema.

„Vi lažete, nema ni vas,
Nema sveta, sjaja!“
Tako više iz mog mozga
Ludilo očaja.

XX

Šta je tuga koja dođe
Najedared mahom celim!

Opije te, zanese te,
Obori te padom smelim!

Zaleti se, da te slomi,
Zahuka se, da te skrši,
Zagrli te, pa te slomi,
Poljubi te — pa te svrši!

Tako tuga srce vida,
U večiti mir ga smešta,
Taka tuga nije tuga,
Nije silna, nije vešta.

To je tuga, što te digne,

Pak te u svom krilu njija,
Svaki dan ti srce rani,
A ranu ti još previja!

Što te ljubi, što te pazi,
Oko tebe brižno leti,
Otruje te, Bože sveti,
Al' ti ne da još umreti!

A kad zaspiš, ona šapće:
„Spavaj, spavaj, žrtvo moja,
Odmori se na mom krilu,
Čuva tebe tuga tvoja!“

A kad svane zora bela,
Klikće kao soko sivi,
Ona ti se prva javi:
„Dobro jutro, još smo živi!“

Od jeseni do jeseni,
Od proleća do proleća,
Od dan' na dan biva jača,
Od čas' do čas' biva veća.

Što te krepí, ako kloneš,
Što te dignu, ako padneš,
Što ti ne da da potoneš,
Što te čeka da odahneš.

Kad ti srce ledom sledi,
Zadahne te, da se zgrevaš,
Kad ti suze sve iscedi,
Nagoni te da joj pevaš.

Učini se kâ da spava,
Kô da nije više tuga,
Pa ti kane zaborava,

A posle se tome ruga.

Kad pomisliš: sišô s uma,

Razbere te u to doba,

Pa se smeši pa te teši:

„Vako ćemo sve do groba!“

XXI

Probudio s' orkan ljuti,
Iščupao vrtu cvete;
Otud dalje — kô da riče:
Teško tebi, jadni svete!

Podigô se u visinu,
Pa oblake razderao;
Stogodišnjem hrastu reče:
„Eto vidiš, sad si pao!“

Traži more, pa ga nađe.
Tresnu, smrvi bele brode;
Pa uzdahnu urnebesno, —
Nasmeja se — dalje ode.

Grom ga prati, a on leti!

Kuda leti, kud li bega?
Ode crkvi, pa tu sruši
Krst sa hrama božijega.

Što to činiš? — pitali li ga,
Kad je klonô, pa se stišô...
„Ko bi čuo moju tajnu,
Taj bi s mesta s uma sišô!“

XXII

Oh, kako je sivo, tamno,
Kô da nije danak svanô;
A nebo je tako mutno.
Kao oko isplakano.

A ja gledam kroz tu tamu,
Gledam, gledam na visoko,
Gledam u to setno nebo,
U to suzno mutno oko;

Gledam u taj sumor jadni,
U prazninu tu golemu,
U taj uzdah, grdni, hladni,
Gledam u tu setu nemu.

Pa to mi je sada lepo,

Pa to mi je sada milo...

Kao da mi nikad oko

Nije sunca ni vidilo, —

Kô da nikad pramaleća

Mom životu nije bilo,

Kô da nikad nije sunce

Sreću moju poljubilo.

XXIII

Noć je pala strašno mračna

Posle mutna dana;

Ja u mraku Smiljku držim,

Ona rasplakana.

Pokušavam da je tešim,

Pa joj zborim tude:

„Zalud plačeš, čedo moje

Mrtvi se ne bude.“

XXIV

Možda nije to baš tako —
— Možda bejah gde na putu,
Pa se željan vrnuh doma,
Svome gnezdu, svome kutu.

A preda me ti iziđe,
Okićena sa biseri,
Sa biseri naše sreće,
Sa tri sina i dve kćeri.

Ja vas spazih, pa zadrhta', —
Htedoh pitat', al' se boja:
„Je l' to Mirko? Je l' to Sava?
Jug, Tijana, Smiljka moja?“

Svi ste zdravi, svi veseli,

— A ja čujem rajske trube:
Na grudi mi ljuba leti
A deca mi ruke ljube.

Srpska mati, srpska deca, —
Pa sve čilo — pa sve moje —
„Stan’te malo, bež’te malo,
Ovo sunce veliko je!“

A vi meni srpskom reči,
Ljuba: „Druže!“ Deca: „Babo!“
A ja rukom, ne znam zašto,
Morah stisnut’ čelo slabo.

„Nemojte me topom sreće,
Ja se bojim tog kuršuma!“
I ja onda, — i ja onda, —
I ja onda — siđoh s uma.

Pa sad vidim neke strave. —

Čas bi kleo, čas bi plakô.

— Siđoh s uma, — smilujte se —

Recite mi da je tako!

XXV

Sunce s' rađa, zora blista,

Oblačići zlatom sjaje.

Da, — priroda j' uvek ista,

Velika je, divotna je.

Razvijaju s', prelivaju s'

Iste slike, iste boje;

Kao ključem navijena

Sva priroda čini svoje.

Isto nebo tamo gore, —

Istim mirom cvet miriše, —

Ista zemlja ispod mene,

— Samo jedan grobak više.

Iste gore, isti luzi,

Koje gledah tol'ko puti;
Al' to negda sve zboraše,
A sad — ćuti, strašno ćuti...

XXVI

Sudbina se zove — kako l'?

Ova ruka tako ledna,

Ruka hladna kao zmija,

Ruka zlobna — ne znaš čija.

Leva strana naših grudi,

To je njeno igralište;

Ima nokte kâ u tigra, —

Srcima se našim igra.

Kad polete suze oku,

Ona stisne, pa im krati;

Na večnu te muku meće, —

Da joj platiš trenut sreće.

XXVII

Ta, dabogme svaka rana

Ima svoje bilje,

— A mene je očaralo

Moje — novo milje.

Haj, ala je divna moma

Našla verna druga!

Oh, ala se mi volimo,

Ja i moja tuga.

Moja druga, moja tuga,

Suza ne proliva,

Moja tuga, moja druga,

Tiho s' osmehiva.

Moje lane nije smrtno,

Da rastankom preti,
Moja druga, moja tuga
Ne može umreti.

Moje luče ne jauče,
Već me ljubi živo,
A ja sam je verom, nadom,
Životom darivô.

Poljupci su njeni dugi,
Kraj im se ne znade,
Samo što su otrovani,
Al' baš zato slade.

Mi idemo zagrljeni
Posred bela sveta,
A niko nas i ne vidi,
Niko nam ne smeta.

Niko ne zna, što još nikad

Nije osećano;

Kako ljubi svoju tugu

Srce razderano;

Ne zna njine osećaje,

Njine uzdisaje,

I šta zbore, šta govore,

Šta li svetu tajne.

Oj, pesnici, stari družici,

Što srca imate,

Nasmejte se na tu ljubav,

Koju ne shvatate!

XXVIII

Blago onom, koji ume
Da bez reči bol izrazi,
Bilo skladom glasovirnim,
Bilo vrule meki glasi;

Il' prevlakom preko strune
Uzdisajne one sile,
Il' trepetom harfe svete,
Il' jecanjem kitre mile.

Taj je sinak višeg duha,
Kome reči dao nije, —
Samo zvuke, samo sklade,
Samo čiste melodije.

Muzika je čista suza,

Koju nose krila rajska
— A reči su zdravo zemske,
Kad je tuga nadzemaljska.

XXIX

Ovaj pramen kose plave,

To je kosa moje majke.

Ovaj pramen kose crne,

To je kosa mog babajke.

Ovo su mi kô dva cveta

Iz detinjstva, iz davnina;

Ova rosa na tom cveću,

To je suza njina sina.

XXX

Što je java tako kivna,
Da ti veru svu potresa!
Otkud sanku sila divna,
Da otvori sva nebesa?

Zasijaju zračne staze,
Kâ da s' u duž zvezde sjate,
Vidiš svoje kako slaze,
— Same duše — al' poznate.

Raj sa zemljom zagrlji se,
I hladnoća sa toplotom;
One međe rastope se
Među smrti i životom.

Čuješ večnost kako bruji,

Na njenom se suncu zgrevaš;

Kroz dušu ti vera struji

— I ti ne znaš da to snevaš.

XXXI

Od muke se pesme vijū;

Rad leka se suze liju,

Al' ko pita za te noći,

Za aveti njene crne,

Kad pod kletvom njine moći

Oči, srce, sve pretrne.

Nigde zvezde, svuda tama,

— Pa ni suza, ni pesama.

XXXII

Iza gore sunce niče,
Pa na groblju drva zlati;
Rosa pala na cvetiće,
Pa ih uči mirisati.

Više mene slavuj ptica
Tužne svoje pesme vije,
Kô da čita s moga lica,
Pa me pita kako mi je?

Meni j', družo, nešto lako
Kako j' danak ogranuo;
Snevaó sam da sam plakô,
Pa mi j' teret odlanuo.

XXXIII

I opet me k vama vodi
Moja stara, verna misô, —
— Što mirišeš, pesmo moja,
Još te nisam ni napisô.

Mirno kuca srce moje,
Kô u hramu svete zbilje.
— Što mirišeš, pesmo moja,
Kao tamjan bosilje?

„Ne miriše tvoja pesma,
— To je miris rajska cveća,
To j' blizina dveju duša,
Kojih no se sinak seća.

Jedno duša tvojeg oca,

— Sušta blagost i dobrota, —
Drugo duša majke tvoje,
Hraniteljke tvog života.

One stoje tu pa glede,
Kako viješ splet maleni
Iz dubine duše svoje
Njinoj svetoj uspomeni.

I ako ti s' kašto čini
Da se suze tvoje suše,
Ti se seti otkuda je —
To j' toplota njine duše.

Osetiš li časak, koji
Radnoj težnji polja traži,
Ti se seti ko te krepí,
Ti se seti ko te snaži.

XXXIV

Smrti, smrti, crna smrti,
Ti si došla po nju, — je li?
Ne preseci, Boga radi,
Vezu našu! — A smrt veli:

„Ja razumem tvoju strepnju, —
Presekla sam vezu mnogu;
Vaša j' veza tako jaka,
Preseći je ja ne mogu.“

„Samo ću joj — to mi s' može —
Drugo ime sada dati,
Do sada se ljubav zvala,
— Od sad će se tugom zvati.“

XXXV

Mnogo li je zagonetno
U prirodi što se stiče.
Kad ubiju guju ljutu
— Još se dugo ona miče.

To trzanje samo trpe,
— Ne razumu hladne stene.

Al' meni se to trzanje
Čini da su — pesme njene.

XXXVI

Na studeni srca moga,
Kâ dva zraka povrh leda,
Ostala mi dva sokolka,
Dva pupoljna bratunčeda.

„Ne vara li sve na svetu —
Branko će mi melem biti!
Ne vara li sve na svetu —
Cvetom ću se ponositi!

Ne vara li sve na svetu —“
— Ali vara kad je moje...
Za nedelju kratkih dana
Preminuše obadvoje.

XXXVII

Mesečina kao negda,
Gle, još ima živih ptica!
Lahor vetar krili mahnu,
Zamirisa ljubičica.

Spojila se duša noći,
Spojila se s dušom dana,
Pa šapnuše: Suze toči,
Al' se sećaj radovanja!

Kome zbore ovi glasi?
Ja pomislim sam u sebi;
Duša dana, duša noći
Zagrli me: Tebi, tebi!

A ja što im reći htedoh,

To slavujak pevnu prije:

Od radosti ništa slađe;

Od žalosti ništ' svetije.

XXXVIII

Od detinjstva, od jedva-sećanja,
U vremenu nevina golublja,
Imao sam, uz koje prianja', —
Tad ne znadoh koliko ih ljublja'.

U mladosti, u prozorju snova,
U to bujno čilovanja doba,
Imao sam od srca drugova,
I od srca — i do njina groba.

U zrelosti na ostvaru želja
Kad se staza boljoj sreći prti,
Imao sam dobrih prijatelja,
— Nije svako umro pre samrti.

Dragi časi, — mili zagrljaji —
Reči pesme, — uzdisaji, nadi,

Ljubav, vera — a vera se sjaji —
Kad'jonica mladosti ih kadi.

Sad na sve to spustila se tama;
Sad na sve to spustila se tuga;
Moja suza ili teče sama,
Ili jedva nađe plačidrugā.

Spomenu vam odužit' se hteti,
To je tlapnja slepilom golema...
Al' mi niko ne može oteti:
Ljubiti vas — i kada vas nema.

XXXIX

Vratismo se spred oltara
Sa burmama izmenjenim;
Ruzmarin je mirisao
Na grudima njenim.

Kiša pljušti, nebo plače,
Pa veselje muti. —
Onda nisam ni pomišljô,
Na što li to sluti.

XL

Svako jutro sunce suši
Biser-rosu sa cvetova,
Sunce zađe, noćca dođe,
A na cveću rosa nova.

Opet sunce rosu briše,
A rosa se nova sliva;
Tako danas, tako sutra,
Tako dugo, dugo biva...

I sunce je malaksalo, —
Rosa s' nije umorila.
Onda sunce vide šta je:
Da to nije rosa bila.

XLI

Ona mila, a on vrstan; —

Evo idu, kupe svate.

Dođoše mi sa limunom,

Da me njime starosvate.

Ostav'te me, moji dragi,

Nisu više za me svati!

Oni mole, tako svojski,

— Ja moradoh obećati.

Topčiderska crkva mala,

Al' je puna svetla nada:

Kako ne bi bila nada,

Srbin vojno, srpska mlada.

Haj, kako je sunce toplo!

Haj, kako je cveće slavno!

Haj, kako je meni drago

Milovanje vaše javno!

Kako srpsko kolo igra,

Kako srpske misli budi!

A kum Josim zagrlj me:

„Stari svate, vesô budi!“

Pesme ječe, čaše zveče,

Rumeniji svi u licu.

De, starojko, reci i ti

Ma najkraću zdravičicu!

A starojko želje niže

(Kao da nebo njega sluša):

„Vesela vam budi cpeća,

I kô danas uvek duša!“

Ispi čašu, — pa je hiti
I pesmu je otpevao, —
Kô da nije noćas udilj
S grobovima drugovao...

XLII

Svaku našu sreću
Strašna avet vija;
Ispod svakog cveta
Skrivena je zmija.

Svakom časku milja
Neka kletva preti;
Svaka radost naša
Ljuto nam se sveti.

Oh, blaženi dani,
Kad se zanosimo,
Zmije, kletve i aveti
Jošte ne vidimo!

XLIII

Sreća stoji, nešto čeka;
A jad ide, bog zna okle.
Sreća im je bila kratka,
Jad će biti bog zna dokle.

„Kume, kume, pogledaj ga, —
Ima li mu jošte dana?“
Mila kumo, ja ga vidim,
Umreće ti danas Jana.

Eto vam ga moga kumstva!
Eto vam ga mojih želja!
Eto vam ga moje pesme!
Eto vam ga mog veselja!

XLIV

Moje nebo, jer je mutno;
Moje sunce, — jer je selo;
Moje cveće, gde god koje, —
Jer je tako neveselo.

Moji vrti, moja polja, —
Jer je tako suzna trava;
Moje zvezde, — jer se kriju;
Moje doba, jer svet spava.

Moje staze, — jer su puste, —
Kad su moje, idem njima;
Moja gora, — jer se sada
Niko o nju ne otima.

Gora strepi na sve strane,

Kâ da propast svetu sluti;

Samo lišće kadšto šane:

Slobodno je uzdahnuti!

XLV

Kad sam na svet ovaj pao,
Na svet ovaj magloviti,
Kažu da sam mnogo plakô,
— Ne sećam se, može biti.

Kad se magla vedrit' poče,
Pa mi zorin zrak zasviri,
Kažu da sam mnogo pevô,
— Ne sećam se, može biti.

Al' kad stisnem bolno čelo,
Kô kroz san se sećam svega, —
Da sam uvek tajno zebô
Od prokletstva današnjega.

XLVI

Dok imah sreću punu,
Svetu je nisam krio;
U pesme sam je slio:
„Primi je, svete mio!“

Sad bih da padne na me
Celoga sveta tuga;
U sreći sam onako,
Sad 'vako tražim druga.

XLVII

Drugi na grob ploče meću
I valjaju na njih hride,
E da spomen duže traje,
Da s' grobovi dalje vide.

Neka radi ko šta hoće,
Slobodno je, svak po svome,
A ja mrtve moje dižem,
Pa u srcu nosim svome.

Grob je i to, al' na njemu
Duša moja crkvu zida.
Grob je i to, i na njemu
Od bola je piramida.

Kad ja umrem, bol će pasti,

Al' će s' bršljan širit' jače,
— A ostaće možda duže
Nego ploče i krstače.

XLVIII

„Razumeš li šta je svet?“

Pitô me negda sreće let.

„Razumeš li ga sad?“

Pita me gorki jad.

— Tad reći nisam teo;

Sad reći — ne bi smeo.

XLIX

Lepo li mi opisuješ
Ono divno, silno more,
Kad maina dlanom mekim
Razgladi mu s čela bore.

Pa još noćca kad zaplavi,
Pa zatrepte zvezde milo, —
A tebi se tako čini,
Da se more s nebom slilo.

Ono more, što kad rikne,
Zadršću se daljni kraji. —
Ta strahota daklem ume
Da se stiša i zataji!

Ko ga gleda, ne bi rekô

Kol'ko s' u njem mrtvih snova,
Kol'ko s' u njem izgubilo
Želja, nada i brodova.

Oh, pričaj mi, pričaj jošte —
Grud se moja od tog širi,
Daklem more, silno more,
Tako ume da se smiri!?

Aoj, Bože svemogući,
Molim silu tvoju jaku,
Daj i meni — mojoj duši,
Površinu barem taku.

L

Molio sam Boga krepko,
Što ga moljah Bog mi dade,
Te mi s' čini duša moja
Da j' i ona more sade.

Legli vali, pa zaspali,
Kao višim čudom nekim;
Maina im bogodana
Čelo gladi dlanom mekim.

Pa sad plavi, noći sveta!
Treperite zvezde milo!
Evo more — duša moja —
Ujedno se s vama slilo.

Na zrcalu duše moje

Ogleda se mesečina.

— Ko te pita, ko li haje,

Što je dole u dubina.

Ko te pita, ko li haje,

Kol'ko j' na dnu mrtvih snova,

Kol'ko s' u njoj utopilo

Želja, nada i brodova!

LI

Od čega si, Bože, srce znao stvorit'?

— Najpre kuša cpeća, da l' će ga umorit';

Plahom silom jurne, da ga ognjem sprži,

— Srce se održi.

Za njom dođu boli, led i mraz ga skoli,

— Srce im odoli.

Haj, čitavo groblje na srce se sleže,

— Srce ne podleže;

Haj, čitavo groblje u njega je stalo

— I još nešto malo:

Jošte jedna ploča, — jošte jedna stena,

U njoj urezanih nekol'ko imena, —

S njima s' pevô, plakô, ništa im ne skrivi,

— A sad su ti mrtvi, — makar da su živi.

LII

Tetka Miko, uđi i ti
U moj okvir crni,
Odatle mi najdavnije
Spomene razgrni!

Sećam te se kao vile
Koja stoji sama
Na izvoru najbistrijem
Srpskih nam pesama.

Ti si mene zapojila,
Ovim svetim pićem, —
Ti si tajno upravljala
Mojim celim bićem.

Tvoj je život pritisnulo

Ratnih dana krilo, —
Nestalo te — niko ne zna
Šta je s tobom bilo.

Neki vele: „Izgorela
Sred onih vijora.“
— Čij' je život u pesmama,
Taj izgoret' mora.

LIII

Pojte, pojte, vesel'te se,
Ta to meni ništ' ne smeta!
Jer se meni tako čini,
Da vas gledam s druga sveta.

Pojte, pojte svojoj sreći,
Ne dajte je iz svog kruga!
Samo sreća nek je prava,
Kao što je moja tuga.

Usklik vaša radovanja
Žice srca moga njija,
Glasi sreće, glasi bola, —
Pa ipak je harmonija.

LIV

Čujem da si bleđ u licu,
A s njega se tuga smeši;
Zar ti nemaš taku pticu,
Koja ume da te teši?

Ako nemaš pticu svoju,
Što ti gali dane, noći.
A ti počuj pticu moju,
Koja peva: „Sve će proći!“

Na grudi mi ptica sleti,
Tu raširi krila meka,
Pa mi veli: „Ni brige ti,
Svakoj rani ima leka!“

Pa još doda: „Kolo sreće

U brzom se huku vrti;
Boli tvoji trajat' neće,
Ni po časa posle smrti!“

LV

Da l' to beše sanak

Kao i sve drugo?!..

— Ja usnuh sebe

Više ova sveta;

U onom visu,

Kud ne stižu živi;

Nađoh se tamo

— Za časak samo;

I za taj časak

Pregledah tajne,

Čudestva mnoga,

I videh okom

Ili dušom samo,

Višnjega Boga.

„Kako dođe amo?“

Zapita me Bože.

A ja mu rekoh:
Ti mi pomože!
Bolove one,
I jade goleme,
Koje si mi dao,
Za časak jedan
Pod noge sam meto,
Na njih sam stao.
Tako se digoh
I — do tebe stigoh.

A Bog mi reče:
„Sad se vrati dole,
Pa poštuj jade,
Poštuj svoje bole,
I nosi svima
Zemskim patnicima
S porukom božjom

Najlepšega dara:

Bol neka vas diže

Nek vas ne obara!

I ja sam o tom

Premišljao dugo

— Da l' to beše sanak,

Kao i sve drugo...

LVI

Imao sam sestru jednu,
Jermilom se zvala,
U Irigu pitomom je
Večni san zaspala.

Sahranismo j', — a groblje je
Tad na bregu bilo,
Bilo bregu na obronku,
Pak se odronilo.

Sestro moja, nežni cvete
Starih uspomena,
Nit je sreća, nit nesreća
Što ti groba nema.

Ja i tako k nebu gledim,

Tu im tražim lika,
Kad se setim mojih milih,
dragih pokojnika.

LVII

Kad nam mili na put pođu,
Puni smo žaljenja,
Rukujuć' se govorimo:
„Zbogom, — do viđenja!“

Lepe reči, topla nada
Iz grudi ih kreće;
To velimo, to želimo
A — biće, il' neće.

Al' kad mili u grob padnu! —
Ni to ništ' ne menja, —
Zar ne smemo i tad reći:
„Zbogom, — do viđenja!“

LVIII

Već devet godina na ranama leže,
Kô devet koprena,
Odatkanih, opletenih nitom
Uzdisajnih trena.

Već devet godina na ranama leže,
Kô devet koprena,
Nad srcem mi, nad ikonom, gde je
Živa slika njena.

Sve više koprena na ranama leže,
Tu na levoj strani;
Taj živopis božji i vreme ga čuva
I vreme ga hrani.

LIX

„Vidiš onu zvezdu gore“,
Astronom mi jedan rekô,
„Mozak stane, kad pomisliš,
Kako j' zvezda ta daleko.

„Daleko je, visoko je, —
Sto godina dugih prođe,
Dokle njena svetla zraka
Do našega oka dođe.“

„Mi vidimo zvezdu ovu,
Vidimo je kako trepti,
A nje možda davno nije,
— Veruješ li? — Verujem ti!

Jer s' i meni kašto čini,

Usred noći sam stojeći,
Kô da čujem slatke glase,
Kô da čujem mile reči.

Čini mi se kô da vidim
Svetlo lice zvezde svoje;
Ja je vidim, ja je vidim,
— A nje davno nestalo je...

LX

U snu, dabogme u snu,
I gde bi drugde bilo,
Dođe mi moja majka
I pozdravi me milo.

Na moje teške jade
Spustila svoje oči,
Utišaše se jadi
Nebeskom nekom moći.

U snu, dabogme u snu,
Dođoše družici mili,
I stisnuše mi ruku,
Sumor mi razvedrili.

U snu, dabogme u snu,

Dođe mi moja draga, —
U salomljenim grudma
Razvi se nova snaga.

I proleće se zasja
U duši mojoj tijoj,
A zaigra mi srce,
I počeh pevati joj.

U snu, dabogme u snu,
Deca mi stigla mila,
I odmah sam ih poznô,
Mada im nikla krila.

Pa svako ruku stavi
Na jednu moju ranu,
A to je bilo kao
Da melem na nju kanu.

Budan sam, opet budan,
I opet... ali neka,
Daklem na onom svetu,
Onde te melem čeka.

LXI

Sad razumem večnost šta je,
I beskrajnost kolika je.

Ko je meri merom sreće,
Taj je nikad shvatit' neće.

Ako hoće da je shvati,
Mora bola osećati.

Srećan srećom za njom gine,
— Al' ostaje još praznine.

Njena s' međa tužnom krije,
— Al' bol ipak ispuni je.

LXII

Grob je trulež, — on ne ume

Brzo pepô stvarat' —

Tu smo blizu, kad će mrtve

Živi oganj zgarat'.

Ako tada budem imô

Živih prijatelja,

Setiće se mojih tijo

Prošaptanih želja.

Lomaču će razbuktati

Da gori pošteno,

Sagoreće telo moje,

Sagoret' i njeno.

Sa toplotom u vis leti,

Što se ne pepeli,
Što ostane, žara prima
Više se ne deli.

Staklen-žara rado prima
Tu spojину jaku,
Pa nek stoji ma gde bilo,
Samo ne u mraku.

To bi bila poslednja mi,
Verujte, ne mala;
A dobrima prijateljma
Napred velim: Hvala.

LXIII

Oker, karmin, ultramarin,
To su samo blede šare,
Da su suze razne boje,
Ja bih otišô u slikare.

Molovô bih slike vedre,
Sve što oku vašem prija;
Mesečina kako j' meka, —
Kako zvezda jato sija.

Kako lepo zora rudi;
Kako s' divno sunce rađa;
A na mora mirnih grudi
Kako sretno plovi lađa.

Kako u vis ševa leta;

Kako nevu grli sreća;
Kako krasno ruža cveta;
Kako j' život pun proleća.

Take slike ja bih svetu
Brže nego pesmu dao,
Nikom nikad ne bih rekô,
Čime sam ih molovao.

LXIV

Ko je tužan, nek ne traži

Tuge nove.

Dosta mu je, dosta mu je, —

Nek ne čita pesme ove.

Ko je srećan, neka grli

Svoje snove,

Nek ne muti vedru dušu, —

Nek ne čita pesme ove.

Ko ih čita, neka prašta

Slabotanu,

Kâ što prašta mutnom nebu,

Plaćnom danu.

LXV

Voleo sam negda cveće,
— I sada mi jošte prija —
Al' sad volim nešto veće:
Deca su mi najmilija.

U deci je sveta klica,
Nova moć se u njim' krije,
Bolji svet bi mogô nići,
Kad bi znali razviti je.

Volim dečju čistu dušu
Posmatrati, negovati;
Ako s' posle unakazi, —
To bar neću dočekati.

LXVI

Mesečina kad prelije bole,
I kroz jade dune ponoć siva,
Zamiriše od gore do dole, —
I oboje u jedno se sliva.

Razmaknu se prostori beskrajni
Rastvore se vremena talasi,
Tad zadržću vasionu širom
Tihih zvona nadzemaljski glasi.

Vasiona hramom se sazdava, —
Hristos siđe s ikone prestolne,
Iz putira, gde su opšti boli,
Pričešćuje pojedince bolne.

Iz putira, gde su opšti boli,

Svih srdaca, svikolih vremena,
S česticama i suza i krvi,
Za patnike što je prolivena.

Ko okusi, mirom se ozračī,
Oseti se celinom isceljen,
Nije više samoćom prigušen,
Nije više od sveta odeljen.

Mnogi dođu, al' su još nespremni,
A anđeli tad zapoje krugom:
Idi, idi, pa se skoro vrati
S prečišćenom, s uzvišenom tugom.

LXVII

Pale suze, — ne iz oka
Već iz srca ojađena,
Na uvelu ružu pale, —
To je sada rosa njena.

Noć je bila. Zorom rano
Zraci sunca zasinuše;
Žarko sjaju i pevaju:
„Ovako se suze suše!“

Druge noći: opet suze
Na ostatku mrtve ruže;
Opet vele topli zraci:
„Ovako se suze suše!“

Tako bilo cela leta,

Suzne kapi sunce suši;
Leto prođe, jesen dođe,
I zima se zapenuši.

I severci na suhoru
Ružinome suze glede;
Kamen puca, oni vele:
„Ovako se suze lede!“

Slediše se rosne kapi
Da se s njima ruža kiti.
To poslednje suze behu, —
Prestalo je srce biti.

LXVIII

Promisli se, — nisu rane

Samo tebi dane;

Na svetu je mnogo bola,

Svuda na sve strane.

Teci pesmo, potočiću

Porušenih nada,

Izgubi se u pučini

Opštih, večnih jada!

LXIX

Nešto si reći htela
Kad više nisi mogla;
Usta ti behu nema,
— Al' suza ti pomogla.

Onda sam suzu zbrisô,
Sad je razumem tek,
Ti s' čedu našem, Smiljci,
Videla kratak vek.

A sjajak u toj suzi,
I taj razumem sad, —
Tvojoj je srpskoj duši
U deci bio nad.

I ti si reći htela:

„Kad Smiljku otme noć ...“

Razumem, oh, razumem! —

Al', gde mi je ta moć?

I ispuni se slutnja

Samrtnog časa tvog,

Mezimče moje drago,

I to mi uze Bog.

Sad često u snu čujem

Dečice moje glas:

„Gde god je Srpče koje,

Ljubi ga, radi nas!“

I tog je glasa tako

Rajski utešna moć,

Od glasa tog se vedri

Žalosti moje noć!

I čitav vrt se stvori,
U njemu cveća šar, —
I ja po vrtu hodim
I berem cveće, star.

Pa vijuci umrlim
U spomen neven splet,
Čini mi s' kâ da grlim
Ceo budući svet.

Jovan Jovanović Zmaj – BIOGRAFSKI PODACI I BIBLIOGRAFIJA

BIOGRAFSKI PODACI

1833 — 24. novembra, rodio se u Novom Sadu.

1851 — u jesen, upisuje se na prava u Beču, kao privatni slušalac.

— maturira u katoličkoj gimnaziji u Trnavi; vraća se u Beč.

1855 — u zimu, upisuje se na prava u Pešti; u leto, odlazi u Prag.

1857 — vraća se u Novi Sad.

1860 — 31. jula izabran za aktuara novosadskog Magistrata.

1861 — podbeležnik novosadskog Magistrata.

1862 — u januaru, objavljuje u Javoru prve đuliće.

— 27. januara venčava se sa Eufrosinom-Ružom Ličanin.

— oktobra, rodio mu se sin Mirko.

1863 — izabrai za nadzornika Tekelijanuma i de-lovoditelja Matice srpske u Pešti.

1864 — u jesen, upisuje se na Medicinski fakultet u Pešti.

1870 — 1. decembra promovisan za doktora medicine; dolazi u Novi Sad i otvara lekarsku ordinaciju.

1871 — lekar u Pančevu.

1872 — umire Ruža u Pančevu.

— seoba u Sremske Karlovce.

1873 — seoba u Futog.

1874 — seoba u Novi Sad.

1875 — seoba u Kamenicu.

1878 — seoba u Beograd.

1880 — seoba u Beč.

1889 — seoba u Kamenicu.

1891 — seoba u Beograd.

1898 — seoba u Zagreb.

1901 — seoba u Kamenicu.

1904 — 1 (14) juna, preminuo u Kamenici.

BIBLIOGRAFIJA

Proletno jutro. 1852. Objavljuje prvu svoju pesmu, pod pseudonimom Osijan.

Đulići. Novi Sad, 1864.

Šaran. Novi Sad, 1864.

Vidosava Branković. Novi Sad, 1864.

Sve dojakošnje pesme. Novi Sad, 1871.

Pesme Mirze-Šafije. Beč, 1871.

Pevanija. Novi Sad, 1882.

Đulići uveoci. Novi Sad, 1882.

Snohvatice, I—II. Beograd, 1895.

Druga pevanija, I. Beograd, 1895.

Druga pevanija, II. Beograd, 1896.

Zmajovini Đulići i Đulići uveoci. Zagreb, 1899.

Čika Jova srpskoj deci. Beograd, 1899.

Snohvatice, III. Beograd, 1900.

Devesilje. Ruma, 1900.

Čika Jova srpskoj omladini. Beograd, 1901.

Prednevenče. Zagreb, 1908.

Međnevenče, I. Zagreb, 1909.

Sabrana dela Zmaja Jovana Jovanovića, I—XVI. Beograd, 1933—1935. Priredio Jaša M. Prodanović.

Odabrana dela Jovana Jovanovića Zmaja, I—VIII. Novi Sad, 1969. U redakciji Mladena Leskovca.